

PRIMORSKI GOSPODAR

List za povspesevanje kmetijstva v slovenskem Primorju.

Ureduje *Dominko Viljem*, ravnatelj slovenske kmetijske šole v Gorici v p.
Izdaja „*Goriško kmetijsko društvo*“.

Štev. 6.

V Gorici, dne 31. marca 1913.

Tečaj 18.

Obseg: 1. Poldebelnato sadno drevje; 2. Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živini (Nadaljevanje.); 3. Spomenica c. kr. poljedelškega ministerstva o kmetijskem zadružništvu (Nadaljevanje); 4. Gospodarske drobtinice; 5. Kmetovalčeva opravila v mesecu aprilu; 6. Poročila; 7. Listnica; 8. Društvene vesti.

Poldebelnato sadno drevje.

Poldebelnato sadno drevo imenujemo ono drevo, katerega dolžina debla znaša od tal do prvih kronininih vej 1 do $1\frac{1}{4}$ metra. Poldebelnato sadno drevo je toraj ono, katerega dolžina debla stoji med visokodebelnatim in pritlikavim sadnim drevesom. Ta vrsta sadnega drevja je za slabeje, vetrovne lege, kakor tudi za sadne vrte velikega pomena; vsak blizu hiše se nahajajoč prazen prostor se da s poldebelnatim sadnim drevjem primerno izkoristi.

Vsak sadjerejec ve, da prične roditi visokodebelnato drevo obilo šele v starosti 15. do 20. let, zato se marsikateri sadni nasad z visokodebelnatim drevjem slabo obnese.

Poldebelnato sadno drevo se dobi za manjšo ceno, ker ne zahteva njegova izreja toliko časa in truda. Ker se posadi tako sadno drevje lahko bolj na gosto, zato se spravi na enako velik prostor večje število drevja, kakor pa če se vsadi visokodebelnato. Ako je poldebelnato drevo zdravo, če ima gladko, lepo deblo, pravilno krono in lepe korenine, zdebeli njegov korenin vrat v kratkem, ozirom zdebeli celo deblo hitro in se vsled tega lažje zoperstavlja vetru in burji, kakor pa visokodebelnato drevo. Vsled krepkega debla razvija se tudi krona hitro, drevo začne prej in obilo roditi, pa tudi sadje je debeleje in lepše in takšno ima večjo vrednost, ker se uporabi lahko za namizno sadje; tudi obiranje sadja je mnogo lažje. Takšno drevo se da

lažje osnažiti in pretrebiti, mrčes in njegova zalega se dasta na mnogo lažji način zatreti, ker se kronine dele lažje doseže, kar pa n. pr. marsikaterikrat pri visodebelnatem drevesu ni tako lahko.

Da ne bosta zamogla vihar in burja drevesu tako močno škodovati, naj se mu ne izgojuje krona v obliki kotla ali koša, ampak v obliki krogle ali kar je še bolje v obliki piramide. Tudi solnce ne ožge debela poldebelnatega drevja tako zlahka, ker ga obsenčuje nizko stoječa krona, tla se pod takim drevjem ne presuše zlepa, a tudi ponočna rosa mu pride bolje v prid nego visokodebelnatemu drevesu; zato se pa sadje popolnejše razvije, a tudi o suši zlepa ne odpade.

Po nasipih, strmih legah, v ograjenih vrtih, na takih zemljiščih kamor se živina ne goni na pašo, naj se zasaja poldebelnato sadno drevje!

Res je sicer, da se sadje s takega drevja lažje pokrade kakor pa z visokodebelnatega, vendar pa se to lahko na en ali drug način prepreči. Poldebelnato sadno drevje ima pred visokodebelnatim toraj te-le prednosti:

1. Stroški za nabavo drevja so manjši in glavnica se začne prej obrestovati.
2. Nasad je bolj zanesljiv in tudi drevje ostane zdravo.
3. Takšno drevje prične prej roditi.
4. Drevje se lažje oskrbuje t. j. snaži in obrezuje.
5. Vihar in burja mu v toliki meri ne škodujeta.
6. Uporabijo se za take nasade lahko ne le gospodarske ampak tudi namizne vrste.

Po »Mitt. d. Voralberger Landw.-V.)

Prva pomoč pri nenadnih boleznih in nezgodah pri živlni.

(Nadaljevanje.)

Porodna vročica krav.

Bolezen, katera se je svoječasno prištevala najnevarnejšim in kateri je podleglo toliko in navadno ravno najboljše

molzних krav, je porodna vročica krav. Njena nekdanja nevarnost pa je že potekla, ker uporabljajo živinozdravniki že z uspehom razne načine zdravljenja, in tako se posreči skoro vsigdar rešiti pogina živino, katero je napadla ta bolezen, ako se pravočasno začne z zdravljenjem.

Porodna vročica krav se pojavi po storitvi drugi ali tretji dan. Našel pa sem to bolezen tudi že o drugem času kakor po oteletenju. V dolini ob Murici, kjer sem prej deloval, kupijo posestniki, ki se bavijo le z mlekarstvom, dostikrat od kmetov iz gora jako breje krave, ki se imajo v kratkem oteliti ali pa take, ki so pred kratkem storile in so toraj dobre molznice. Pri teh slednjih kravah sem opazoval v večih slučajih prikazni porodne vročice že 8 do 10 dni po oteletenju. Vzrok ti boleznini je bil na vsak način ta, da je prišla dotična živina od prejšnjih slabih jaslji k dobri paši in jaslim polnim dobre klaje. Porodna vročica gre roka v roki z obdelovanjem zemlje in intenziviteto (jakostjo) gospodarskega obrata. V gospodarstvih, kjer je na razpolago dosti bujne mrve in kjer se peča gospodar z mlekarstvom, ter krmi živino v hlevu, so slučaji porodne vročice mnogobrojni. V bolj oddaljenih gospodarstvih z bolj ekstenzivnim (razsežnim) obratom, kjer se živina goni na pašo, pa se pojavi ta bolezen le poredkoma. Tako so se pokazali le posamezni slučaji porodne vročice v okraju Oberwölz, ker se živina v teh krajih mnogo spušča na pašo; medtem, ko so me poklicali na pomoč v murički dolini gotovo vsako leto po petdeset in še večkrat h kravam, ki so obolele na ti boleznini. V dokaz, da stoji ta bolezen v ozki zvezi z intenzivnim krmljenjem, naj navedem to okolnost, da nisem doživel leta 1908/09, ko je bilo znano pomanjkanje krme, niti jednega slučaja te boleznini, medtem ko sem zdravil in po tem času — kakor že prej omenjeno — vsako leto čez petdeset živinčet.

Tudi kratko pred storitvijo sem opazoval telečjo vročico. Tukaj je bil vzrok razven preobilega pokladanja še ta, da so se krave nekaj dni pred oteletenjem popolnoma izmolzle. Popolno izmolzenje neposredno pred ali po storitvi je le prerado vzrok, da se pojavi ta bolezen.

Krvni naval k kolkovim organom je ob času poroda itak pomnožen. S popolnim izmolzenjem vimena, z odplavljenjem porodne vode in s porodom sploh nastanejo prazni prostori, h

katerim sili kri, medtem ko primanjkuje udom krvi. Tako si moremo tudi razlagati prikazni otrpnjenja, potrebo po spanju in nezavest živinčeta in končno povratek normalnih razmer po zdravljenju vimena. Polno vime toraj vravnava krvi obtok. Vimena toraj ne smemo jako izmolzti niti pred, niti po oteletju, čeravno je zelo polno, kajti isto je najboljše varstvo proti nepravilnostim krvnega pretakanja in porazdeljenja krvi na posamezne ude.

Mojo pozornost je posebno zbudila ta okolnost, da so me morali klicati navadno redno zaradi te bolezni takrat, ko se je na naglem spremenilo vreme, če je naenkrat nastalo toplo vreme, ali če se je bližalo neurje. Ta prikazen se da razlagati s tem, da ima vreme vpliv na živčevje. Če je živina neprenehoma zaprta v vročih, zaduhlih in temnih hlevih, če vsako leto vrže tele, če jo molzemo do zadnjega dneva pred storitvijo, ako ji pokladamo le puhlo ničvredno klajo, s katero hočemo doseči mnogo mleka, ali se smemo potem še čuditi, da je ves njen organizem oslabil? Posledica temu pa je, da neugodno vpliva sprememba vremena na slabe živce. Sicer pa opazamo slične prikazni tudi pri ljudeh. Ako nastane nenadoma toplo vreme (široko), se vzdigne nevihta, človek kar čuti, kako mu opešajo živci, in obide ga nekakšna utrujenost.

Znaki bolezni so pri telečji vročici skoro zmiraj jednaki, in če si enkrat videl na ti bolezni obolelo živinče, boš jo drugokrat takoj spoznal. Krava neha žreti, je trudna, boji se vleči, ker jo navdaja strah, da bi ne mogla več vstati. Omahuje, kakor da bi jo zadel v križu mrtvoud. Ako se ne more več držati pokoncu, skuša se vleči, ker pa nima več moči, pade na tla. Krava leži potem bodisi kakor navadno, to je, noge drži sključene pod se, bodisi jih stegne od sebe, kakor tudi glavo.

Če bolno živinče leži in počiva na trebuhu, hoče zmiraj glavo nasloniti na prsa, kar je značilno znamenje za porodno vročico. Če ji privzdignemo glavo, položi jo takoj zopet na stran. Če obrnemo iztegnjeno ležečo kravo na trebuh, hoče takoj zopet položiti glavo na stran. Ušesa in rogovi so mrzli, oči zaprte, jezik ji moli iz gobca, diha težko in hrepeče. Tu in tam skuša vstati, glavo naglo privzdigne, toda pade ji kakor bi bila mrtva in zopet na tla proti jaslim ali zidu; pri tem si dostikrat poškoduje rogove. Nato nastopi popolna otrplost in neobčutlji-

vost. Živinčetu lahko segnemo v oči, bodemo z iglo v oko, toda še ne zmeni se za to. Scalnica in blato se ne odpravljata več. Bolezen traja 24 do 48 ur in če ne pride pomoč, pogine na mrtvoudu srca.

Nujno se mora toraj priporočati, da se brez obotavljanja pokliče živinozdravnika. Njegovo zdravljenje te bolezni bo imelo izredno ugoden vspeh. Dokler ne pride živinozdravnik, naj skuša gospodar okrepiti delovanje srca s tem, da namaže živinče z zredčenim trpentinovim oljem ali kafrovcem po hrbtu in ledju, ter ga potem drgne s slamo. Na kolk (ledje) in križ naj se položi mokra rjuha in čez njo potem razproste topla volnena odeja*) Na vsak način opustite vlivanje zdravil! Ker je pri telečji vročici tudi požiralnik mrtvouden, obstoji nevarnost, da pride zdravilo v dušnik in prozroči pljučno vnetje. Skrbite tudi za to, da ne bo glava ležala na tleh, ampak naj bo vsaj nekoliko privzdignjena, da se zabrani iztekanje želodečne vsebine proti gobcu, ker bi se je sicer lahko kaj razlilo tudi v sapnik, če leži glava po tleh razleknjena. Žival tudi ne sme ves čas ležati na isti strani, zato jo večkrat prebrnite!

Zabranjevalna sredstva sledijo iz vzrokov. Priporočam zlasti, da nekaj dni pred otelitvijo in nekaj dni potem, ko je krava storila, ji dajate manj klaje. Posebno pa ne smete preveč močno krmiti krav — suholač, ki preveč dobro molzejo. Preveliki dotok krvi k vimenu se ne sme pospeševati s popolnim izmolzenjem siskov. Izprva se odvzame malo mleka in potem šele sčasoma zmiraj večja množina, dokler ne pretečejo nevarni prvi dnevi. V ostalem pa skrbite, da dobi živina dovolj svežega zdravega zraka in omogočite živini, da se dovoljno sprehodi na pašnikih. Boljše kakor vsa zdravila za razne bolezni je jačenje zdravja in odpornosti živinčet z naravno vzrejo. Čimbolj naravno redimo živino, jo spuščamo na prosto iz hleva, tem bolj zdrava, krepka in odporna bo, tem lažje bo skotila in tem bolj poredkoma se bodo pojavile bolezni pred in po storitvi.

(Sledi še.)

*) Dular še priporoča, naj se na čelo poklada in večkrat premenjava mrzle ovitke; iz črevesa je treba iztrebiti blato s pooljeno roko in potem brizgati vanj milnico (Zajfenco), v kateri se raztopi malo soli.

Spomenica c. kr. poljedelskega ministerstva o kmetijskem zadružništvu.

II. Pri denarnih zadrugah (posojilnicah) je treba polagati največo pozornost na to, da so knjigovodje in blagajniki zadostno izvežbani in zanesljivi, da se pogosto izvrše temeljite revizije, da denar in vrednosti shranjujeta pod dvojnimi ključem dva funkcionarja, da se vedno pazi na gospodarske razmere članov (zadružnikov), da se strogo preiskuje in pazi, ali je posojiljemalec vreden zaupanja in kako bo posojen denar porabil in konečno, da se posojilnični denar **ne nalaga** v vknjižena posojila ali hipoteke, ker to odločno nasprotuje bistvu posojilic in posojilničnemu poslovanju.

III. Kar se tiče **n a k u p n i h z a d r u g**, je treba pred vsem odločno svariti pred velikimi lastnimi skladišči, dokler ni na razpolago velikih denarnih sredstev in rezerv. Poslovanje teh zadrug se lahko uredi tako, da potrebščin sploh ni treba shranjevati v skladiščih ali pa se uporabijo v to **n a j e t i** prostori. Pomisleke vzbujajo osobito ustanavljanje malih zadrug revnih kmetovalcev, ki so brez denarja in vendar delujejo kot posojilnice, kupujejo razno blago, si nakupijo kako hišo ter si uredijo nazadnje še kak mlin, mlekarno i. d. za svoje člane. Izredno nevarne so tudi kmetijske zadružne prodajalnice manufakturnega in kolonijalnega blaga (konzumi). Taka podjetja zahtevajo mnogo strokovnega znanja glede blaga in tržnih razmer ter morajo imeti izvrstnega poslovodjo. Ne more se odobravati, da bi se taki posli opravljali le s prihranki revnih ljudi, ne da bi vodile kupčijo zveze s svojim trgovskim znanjem in velikimi rezervami.

IV. **S s t r o j n i m i z a d r u g a m i**, ki so velekoristne, ako so pravilno urejene, se mnogokrat radi tega ni doseglo dobrih izkušenj, ker se je uporabila zadružna oblika tudi v slučajih, ki za to niso bili primerni. Včasih so se združili kmetovalci v strojne zadruge le v ta namen, da so se take zadruge zopet razdružile, kakor hitro so prejele subvencijo ali pa so obstajale še naprej, pač pa so se članom deleži izplačali. V bodoče take zadruge ne dobe več podpor.

V. **P r o d u k t i v n e i n p r o d a j n e z a d r u g e** so najtežavnejša podjetja in zahtevajo tudi največja denarna sred-

stva. Živinorejske, pašniške in zadruge za vnovčevanje živine spadajo v posebno vrsto, torej za te naslednja izvajanja ne veljajo. Vse ostale produktivne in prodajne zadruge pa zahtevajo po večini napravo dragih poslopji, nabavo strojev in večja denarna sredstva. Izkušnja uči, da so se ravno na tem polju zagrešile največje napake. Pred vsem je treba vedno uvaževati, da je temeljna misel teh zadrug, združiti male kmetovalce v ta namen, da se pridobe za njihovo gospodarstvo koristi velikega posestva, kapital, kredit, produkcijska sredstva, stroji, poslopja itd. Govor bo torej le o takih zadrugah, ki združujejo male posestnike in iščejo državne podpore. Kajti če se združijo večji kapitalisti v velika industriji podobna podjetja, pač ne morejo zahtevati podpore iz državnih sredstev; državna sredstva niti nimajo tega namena, niti za to ne bi zadostovala.

V splošnem se priporoča, da se ustanavljajo kmetijske skladiščne, produktivne in prodajalne zadruge le tam, kjer je razumevanje združnih nalog že zadosti ukoreninjeno. Kjer to manjka, tam naj se z ustanovitvijo še počaka. Mesto tega pa naj se med tem časom uporabi vse moči za izpopolnitev obstoječih zadrug. Ravno produktivne zadruge zahtevajo od članov posebno mnogo razumnosti in požrtvovalnosti, kajti če se v začetku ne dela z najetimi prostori, se takoj rabi velikih investijskih sredstev. Ako pa se člane povabi k ustanovitvi, ne da bi se jim dalekosežnost tega koraka pojasnila, potem postopajo in delajo na podlagi popolnoma napačnega naziranja, kar ne more biti koristno. Zadrugo smatrajo tuintam za podjetje, ki nasprotuje njihovim interesom, mesto da bi se zavedali, da so oni sami zadruga. Toda napačno sodijo razmere in dejstva ter se dajo mnogokrat poučevati od slabih svetovalcev, potem so pa prepričani, da jim bo država poravnala večino računa za poslopje, stroje itd., med tem ko ima malenkostni državni prispevek vendarle samo smisel in namen zmerne pomoči in podpore za lastno delo in lastna sredstva, osebno da lažje premagajo vse ovire, ki se pojavljajo v prvi začetni dobi mladega podjetja. K vsemu temu še pride, da take zadruge na potrebo obrestovanja in odplačevanja investicijskih dolgov sploh ne mislijo — na obrestovanje obratnega kredita in navadno visokih režijskih stroškov se že sploh ne računa — nadalje da smatrajo člani zadrugo za tuje podjetje, ki

jim je nasprotno, katero konečno slabijo še s tem, da zahtevajo za pridelke, ki jih oddajo zadrugi, neprimerno visoke cene. Prva naloga ustanoviteljev skladiščnih, produktivnih in prodajnih zadrug mora toraj biti, da člane pouče, da je potrebno ves ustanovni kapital spraviti skupaj z deleži, ki se plačajo v gotovini, drugače utegnejo že same obresti uničiti mlado, šibko podjetje. Nadalje je treba zadružnike poučiti, da nekaj časa ne smejo pričakovati visokih dohodkov za svoje izdelke, kar je samoobsebi umljivo za vsakega podjetnika, ki si uredi veliko poslopje z raznimi stroji. Najprvo morajo misliti na odplačilo investicijskih dolgov, kajti kot zadruga postanejo lastniki velikega podjetja, katero morajo tako ali tako enkrat poplačati. Toda mnogokrat se o priliki ustanovitve vse to zadružnikom ne razloži in ne preiskuje, ali so dotični kmetovalci za tako združno razumevanje že zreli in ali imajo tudi že zadosti čuta za skupnost. Pač pa se tuintam taka riskantna združna podjetja ustanavljajo tako lahkomišeln, kakor da bi šlo za pristop h kakemu zabavnemu društvu.

Vsokrat je treba pomisliti, da je tako združno podjetje celo potem še spojeno z velikim rizikom, če se je tudi izognilo vsem naštetim napakam, ako se je toraj vplačal potrebn kapital, nadalje ako se dolgovi redno odplačujejo in se je vobče sestavil zanesljiv rentabilitetni proračun ter se je na pridelke zadružnikov izplačevalo vedno le en del vrednosti. Spremembe v konjunkturi, slabe letine in pogreški poslovodji utegnejo postati usodepolni. Potem mora biti poplačan ves aparat, obresti in odplačilni obroki rastejo neusmiljeno naprej, vkljub temu, da se v takih neugodnih časih nič ne zasluži. Ako k vsemu temu manjka še zadostni rezervni zaklad, utegne postati uspešen razvoj, da celo obstanek podjetja prav dvomljiv in s tem pride večkrat tudi obstanek mnogih malih kmetovalcev v nevarnost. Neobhodno potrebno je toraj, da temelji zadruga in njeno poslovanje tudi na mnogoletnih opazovanjih pridelovalnih razmer dotičnega kraja. Prav nič pa se ne da opravičiti, ako opazijo kmetovalci kakega kraja, da so n. pr. cene krompirja zelo padle in da smatrajo potem za svoje edino rešilno sredstvo ustanovitev zadruga za izdelovanje špirta ali škroba, ne da bi poprej natančneje preskušali vse predpogoje. Vsak prijatelj kmetovalcev, ki hoče dati nasvet za ustanovitev kake

produktivne zadruge, se mora zavedati velike odgovornosti, ki jo s takim nasvetom prevzame in če je bil le-ta še tako do-
bromišljen. Vsak majhen pogrešek v načrtu in kalkilu utegne
imeti usodepolne posledice za kmetovalce cele pokrajine, tuin-
tam tudi za združništvo cele dežele. Saj je za kmetovalca —
da ostanemo pri zgornjem primeru — gotovo manjša škoda,
ako vagon krompirja proda za nizko ceno, kakor pa če pride
kot član v konkurz kake zadruge. (Sledi še.)

GOSPODARSKÉ DROBTINICE.

Kje naj bi tičal vzrok influenci pri konjih, ni še dognano,
vendar pa je dokazano, da se nalezejo konji influence bodisi s
tem, da pridejo v dotiko s takimi bolnimi živalimi, bodisi po-
tom oseb, ki so take živali stregle in prišle potem z zdravimi
konji v dotiko, a tudi lahko po raznih predmetih, ki so se rabili za
take bolne in potem za zdrave konje. Prenašalec te bolezni pa
je brezdvomno gnoj, izvirajoč iz takih okuženih hlevov. Glavno
pri tej bolezni je, da se je pravočasno zapazi. Če se konja po-
loti influenza, nastopi pri njem huda mrzlica, utrujenost, konj
žre manj nego navadno, ali za krmo celo ne mara, očesna sluz-
na mrena oteče in spremeni barvo, konj kašlja, diha hitreje nego
navadno in iz smrčka se mu izceja vodena tekočina. To so
glavni znaki te bolezni. Poleg teh splošnih znakov, pokažejo se,
potem kakor je, namreč je ta ali oni organ močno napaden, dru-
gi posebni znaki tako n. pr. težko dihanje in izcejanje rujave
tekočine iz nosnic z obolelostjo pljuč, če je motenje črevesnega
delovanja, pokažejo se kožni spuščaji in zatekanje udov in drugih
telesnih delov, utrujenost možganov, žival se trese, omahuje in
se opoteka. Da ima žival to bolezen, sumi se lahko takoj, kakor
hitro se pojavi na nji celo en sam zgoraj navedenih znakov.

Oslepelost vsled umetnih gnojil. Že ponovno so priobčili
okozdravniki slučaje, v katerih so zbolele oči vsled umetnih
gnojil in da so nekateri celo oslepel. V takih slučajih se tre-
pavnice močno vnamejo, a tudi roženica je razjedena in ima po
sebi vgnjide. Nek tak slučaj opisuje dr. Augstein. Pri nekem
bolniku, kmetu, so bile trepalnice močno zatekle in roženica je
bila popolnoma kalna. Mož je raztrosil pet kvintalov Tomaževe-
žlindre, superfosfata in kajnita z roko in sicer stopaje večkrat

nasproti vetru. Že prvi dan po tem opraviilu so bile oči vnete, vkljub temu pa je še delal osem dni, ne da bi se za to kaj brigal. Oči so bile močno prizadete. Poskusilo se je pihnuti v oči kuncu razna gnojila. Po superfosfatu so postale oči močno motne, ne pa tako po drugih gnojilih.

Hujši pa je bil slučaj, ki se je prigodil na Monakovski kliniki za oči in katerga opisuje dr. Hessberg. Tudi v tem slučaju so bile trepalnice močno zatekle, roženica se je gnojila, posuta je bila z vgnjidami in močno zatemnela, tudi mavrična kožica je bila zamazana z gnilo tvarino. Roženica je končno razpadla, celo oko je segnilo, tako da je mož oslepel. Tu navedeni slučaji dajo povod, da je treba vsakogar, ki ima opraviti z umetnimi gnojili, ponovno opozarjati na nevarnost, ki preti očesu od strani umetnih gnojil. Raztroša naj se umetna gnojila vedno od vetra, ne pa proti vetru. Priporoča se tudi nataktni varnostna očala. Na vsak način pa naj se strogo pazi na to, da se ne bo pomencavalo oči s prsti. (Iz »Amtsbl. d. Landw.-Kammer f. d. Reg.-Bez. Wiesbaden«).

X Na kak način je treba postopati, da se doseže od jajc čim mogoče velik dobiček? Za jajca naj se uporabljajo kure do tretjega ali četrtega movsanja ali izmenjave perja. Nato se jih na hitrem nekoliko opita in proda za meso; take se še precej drago prodajo. Ako se drže kure dalj časa, potem ne donašajo nikakega dobička; pozneje nesejo namreč premalo. Opazuje naj se natanko ali niso morda v čredi take kokoši, ki malo ali celo nič ne nesejo, kar je pri mladih kurah prav lahko mogoče; to se lahko konstatira, ako se kuro zgodaj zjutraj pretiplje, še laže pa se to ugotovi s pomočjo zaklopnih gnezd. Nadalje naj se pa tudi pazi na to, ali morda kure jajc ne skrivajo in ali morda ne prihajajo podgane v kurnik. Za podkladanje kokelj naj se vzamejo samo jajca takih kur, ki pridno nesejo in poskrbi tem potom za dober naraščaj. Kokoš se pravi »nese pridno«, ako znese na leto 150 do 200 jajc.

Ali se uporabi Tomaževa žindra lahko tudi spomladi za gnojenje? Še vedno menijo nekateri kmetovalci, da se uporabi lahko za pomladansko gnojenje izmed fosfornatih umetnih gnojil edino le superfosfat, ker češ, to gnojilo vsebuje fosforovo kislino v takšni obliki, da se v vodi topi.

Neštevilni poskusi z umetnimi gnojili, ki so se priredili v naši državi, so pa pokazali, da se uporabi Tomaževa žindra, ker je izredno drobno semleta, lahko tudi spomladi za gnojenje povrhu in da prav tako takoj učinkuje.

V superfosfatu nahajajoča se fosforova kislina učinkuje večidel hitreje, njeno učinkovanje pa tudi prej konča. Raznovrstne rastline pa ne potrebujejo fosforovo kislino samo za to, da se krepko obrastejo in da napravijo bilke, ampak posebno za tvoritev zrnja.

Iz prejnavedenega vzroka se uporablja tudi za pomladansko gnojenje Tomaževa žindra, ker učinkuje žindrina fosforova kislina skozi več let, kar je velikega pomena za rastline, ki slede za ono, kateri se je pognojilo s Tomaževo žindro.

Kako se dado izsušiti novi zidovi. Ko se malta strjuje, spreminja se ugašeno apno v ogljenčevo kislno apno, pri čemur se izločuje voda. Pri izsuševanju novega zidovja se ne gre toraj samo za to, da bi voda izhlapila, ampak tudi za to, da bi se mehanično vezana voda, ki se počasi izločuje, razvezala ali oprostila. To poslednje je mnogo bolj nadležno, kajti dokler se malta popolnoma ne strdi, kar traja lahko več let, ostane zidovje vedno vlažno. Sicer se ne da pospešiti, da bi se malta oziroma ugašeno apno hitreje spremenilo v ogljenčevo kislno apno ali v suho malto, ali pač pa se da spremeniti ugašeno apno v kratkem času v žvepleno kislno apno ali gips. V to svrhu pa se ni treba poslužiti žveplene kisline, ampak zadošča kakšna sol n. pr. zelena galica ali železni vitrijol, modra galica ali bakreni vitrijol ali pa žveplenokislina glinica (galun), in se z njihovo raztopino zid pobeli oziroma s pomočjo čopiča namaže. Žveplena kislina, nahajajoča se v prej navedenih soleh, spoji se pri tem z ugašenim apnom v gips, pri čemur se voda oprosti, kovina pa, ki se je nahajala v kaki teh soli, ostane na tenkem porazdeljena na malti, kar pripomore k večji trdnosti iste.

Pri belanju s takimi raztopinami se razvija znatna toplina in sicer takšna, da voda raztopine in iz apna oproščena voda hitro izhlapi, zato se mora izvesti to delo pri odprtih oknah. Malta zadobi s tem enakomerno zelenkasto ali pa rumenordečkasto barvo, kar se ravna po tem, kakšna sol se je uporabila v to svrhu. Tako delo malo stane in je zanesljivo.

(Fricks Rundschau.)

Kakšna umetna gnojila se naj uporabijo za turšico. Če ni-
maš hlevskega gnoja, raztrosi na vsak ha površine 150 do 200
kg 40% kalijeve soli, 250 do 400 kg superfosfata in pred setvijo
kakih 70 do 80 kg čilskega solitra, tik pred osipanjem pa zopet
140 do 160 kg solitra, nakar turšico osuj. Če hočeš uporabiti
namesto solitra amonjev sulfat, vzemi tega kakih 200 kg za
vsak ha, ter ga raztrosi zmešanega s prvimi dvema zgoraj na-
vedenimi gnojili in podorji vse skupaj.

Če nameravaš uporabiti za turšico hlevski gnoj, potem je
dobro, ako raztrosiš na vsak ha še po 80 do 120 kg 40% kalije-
ve soli, 150 do 250 kg superfosfata in 80 do 100 kg čilskega so-
litra. Z umetnimi gnojili ravnaj, kar se raztrošanja tiče, kakor je
bilo zgoraj rečeno.

Kdaj in kako naj se gnoji trtam s čilskim solitrom. Že po-
novno smo poudarjali na tem mestu, kako naj se uporablja
čilski solitar za gnojenje tra, ali vkljub temu smo opizili tu pa
tam napačno uporabo, katere posledica je bila, da se je cvetje
vsled prevelike množine raztrošenega solitra, v času ko je bila
trta v cvetju, osulo.

Če hočeš gnojiti trtam s čilskim solitrom, nabavi si za vsa-
ko trto po 40 do 50 gramov tega gnojila. Ako ni vreme presuho,
raztrosi prej navedeno množino solitra v treh obrokih. Eno
tretjino raztrosi aprila ali pa maja, drugo tretjino maja ali pa
junija in ostalo junija ali pa julija meseca. Če je vreme suho, po-
tem porabi drugo in tretjo tretjino ali celo ves solitar naenkrat
in sicer maja ali k večem junija meseca. Ako hočeš doseči s
solitrom zaželjeni vspeh, raztrosi ga po onem prostoru vino-
grada, kjer se nahajajo tanke trtne koreninice in ne k deblu
trte in sicer takrat ko trte čvrsto poganjajo.

Kmetovalčeva opravila v mesecu aprilu.

Na domu: Pazi, da se bo tvoja živina pravilno nego-
vala. Proti koncu meseca krmiti jo začneš lahko z zeleno klajo,
ali zapomni si dobro, da se ne sme izvršiti prehod s suhe na
zeleno klajo prenašlo, ker ima to zle posledice. Da to preprečiš,
primešaj, ko začneš pokladati zeleno klajo, ti klaji precej sena
ali pa slame, naslednje dni pa množino sena ali slame polagoma
zmanjšaj. Tudi če goniš živino na pašo, daj ji, preden gre na
pašo, nekoliko suhe klaje, a tudi pasi jo spočetka le po malo
časa.

Vino pretoči na vsak način sedaj v drugič, sicer se ti lahko zblodi, kar pa prizadene mnogo nepotrebnega dela in sitnosti.

V tem mesecu pričneš lahko z zidanjem novih in popraviljanjem starih stavb.

Na polju: S sajenjem krompirja nadaljuj, posej turšico, krmsko peso in deteljo, ter posadi fižol. Da zatreš na turšičnem zrnju morebitno se nahajajoče trose sneti ali takozvanih kil, operi jo pred setvijo z 2 do 3% raztopino modre galice. Da se žitne setve okrepijo, raztrosi pred pletvijo, in sicer o suhem vremenu, na vsak h a površine po 1 do 2 kvintala čilskega solitva. Okoli sv. Jurija ali proti koncu tega meseca pričneš lahko s košnja laške detelje (inkarnatnice) in zimske rži za zeleno klajo.

V v i n o g r a d u: Dovrši rigolanje, zasajanje, vežnjo in okopavanje. Ameriškim divjakom omandraj ali oblomi poganjke in sicer pusti na vsaki trti samo po 2 lepša, če je trta močna k večem 3 za pocepljenje, ter priveži jih takoj h kolcu. S cepljenjem trt v suho nadaljuj. Proti koncu meseca pričneš gnojiti trtam lahko s čilskim solitrom.

V s a d o v n j a k u: Kar si namenil pocepiti ali pa precepiti, izvrši čimprej. Na mladih, pocepljenih divjakih nastale poganjke odstrani. Preglej sadno drevje natančno in zatri morebitni škodljiv mrčes in njegovo zalego takoj.

Na v r t u: Da ti zelenjave poleti ne primanjka, posejaj jo od časa do časa zopet, posebno pa solato in radič posejaj v raznih presledkih. Posadi melone in kumare.

V g o z d u: S sajenjem gozdnih sajenic prejenjaj, prav tako tudi s kleščanjem. Listje in gozdno travo poberi čimprej. Zatiraj razni gozdu škodljiv mrčes, zlasti pa borovega prelca, borovega in smrekovega lubarja.

P O R O Č I L A.

Razstava kmetijskih strojev c. kr. kmetijskega društva na Dunaju. — C. k. kmetijsko društvo na Dunaju otvori dne 26. aprila 1913 in sicer na zemljišču svojega VI. oddelka nahajajočem se v c. k. Prater-ju, permanentno razstavo (za sedaj na nedoločen čas) najnovejših strojev, orodja, aparatov, nadomestilnih delov, potrebščin, kakor tudi popolnih stavb in oprave za splošno kmetijstvo in gozdarstvo ter tema sorodne kmetijske panoge (zelenjadarstvo, sadjarstvo, vrtnarstvo, uporabo

sadja in zelenjave, vinogradarstvo, izdelovanje vina, kletarski obrat, mlekarne, pivovarne, tvornice za škrob, ribarnice i. t. d.)

A. Mali kmetijski obrat (kmetovalec, vrtnar i. t. d.);

B. Srednji in večji kmetijski obrat;

C. Varnostne priprave pri kmetijskih strojih in literatura o kmet. strojeznanstvu.

Posebno zanimanja vreden bi znal biti istodobno prirejeni permanentni trg strojev in izkaz o rabljenih, vendar pa še uporabnih, kakor tudi nerabljenih cenениh strojev in orodja. Ta prirediteljevi ima namen nuditi malim posestnikom priliko, da si lahko nabavijo cenene stroje in orodje, obenem pa se jim bo nudila prilika, da spravijo na ta trg lahko uže rabljene a vendar še uporabne stroje. Izkaz o na prodaj ponudjenih, novih in uže rabljenih strojih, ter o popraševanju po njih bo razobešen na primernem, vidnem mestu, tako da, če bi teh strojev tudi na trgu ne bilo, si jih bo lahko vsak sam poiskal. Na željo sporoči se tudi pismeno ali je na prodaj kak zaželen stroj. Permanentne razstave bodo, razven na dan velikih praznikov, vsak dan odprte.

Razun tega se otvori dne 25. aprila začasna razstava za stroje, orodje, aparate in vse potrebščine za košnjo in spravljanje sena in žita. Razstava bo trajala 26.—29. aprila 1913. Novejši, še malo poznani stroji in orodje se bodo lahko po razstavljalcih razkazovali delujoči,

Oddelkov voditelj urada c. k. kmet. društva za prodajo strojev, S. Gerstl, bo med razstavo predaval in obenem razkazoval stroje v podobah in sicer:

a) Predaval bo o zgodovini kosilnih strojev; b) o tvornicah, ki razstavijo svoje izdelke, posebno pa o izboljšanih teh izdelkov. O tej priliki se bo tudi razpravljalo o tem in onem. Lastniki historično interesantnih eksemplarov (najmanj 30 let starih) kmetijskih strojev in orodja, kakor modelov, risb, cenikov, ali literaričnih knjig v zgodovini kmetijskih strojev, se vabijo, da prijavijo navedene predmete za udeležbo na razstavi. Prostor za to bo brezplačno na razpolago. Stari stroji se ohranijo po končani razstavi lahko v permanentnem, historičnem oddelku. Za shranjenje se nič ne plača.

Vsi dopisi in povpraševanja naj se pošiljajo na: »Maschinenverkaufsbureau der k. k. Landwirtschaft-Gesellschaft« in Wien, I. Schauflergasse 6, 4. Stock, Telephon 38.314.

Vsi prijatelji vrtnarstva naj se blagovolijo priglasiti k društvu »Vrtnarska šola« v Kranju, da zamoremo z združenimi močmi delati za razvoj tega lepega in prepotrebnege društva. Kolike važnosti je obstoj društva »Vrtnarska šola« je že iz tega razvidno — ker bode društvo vzdrževalo vzorne vrte in posebne postaje za poizkuševanje semen in orodja.

Vsak prijatelj vrtnarstva ne more sam za se vzdržavati posebnega strokovnjaka — pač pa bode lahko društvo »Vrtnarska šola« vzdrževalo svojim članom v korist strokovno izobraženega vrtnarja, ako pristopi zadostno število članov.

Društvena poročila »Vrtnarske šole« prinaša list »Prijatelj narave«.

Listnica.

V pojasnenje našim prašičerejcem. Meni, podpisanemu, se domneva, da v krajih, kjer prašiče tudi z radičevim (regradovem) ilstjem krmijo, prašiči ne zbolevalo na bolezni, kateri »r u d e č i c a« ali »p e r e č i o g e n j« pravimo. Da se prepričam, je li kaj istine na tem mojem domnevanju, obrnil sem se do 12 slovenskih občinskih odborov na Goriškem s sledečimi vprašanji: 1. Ali se pri Vas prašiče tudi z radičevim (regradovem) listjem krmijo? in 2. Ali ne opazujete, da bi se pri Vas prašičja bolezen »r u d e č i c a« ali »p e r e č i o g e n j« imenovana ne pojavljala?

Na 12 vprašanj, došlo mi je žal le 6 odgovorov, kateri se večinoma tako-le glase: »Pri nas se seje radič in z njim tudi prašiče krmimo, a dosedaj nismo radi tega opazili one bolezni.«

Iz takih odgovorov sklepam, da se je moje vprašanje ravno nasprotno tolmačilo, namreč kakor da bi jaz nastanje »rudečice«, krmljenju prašičev z radičem pripisoval. Ta meni kaj ne ljuba pomota, naj bode s tem pojasnena, kajti jaz sem, kakor zgoraj koj v pričetku povedano, domnevanja, da krmljenja prašičev z radičem nastanju bolezni »r u d e č i c e« nasprotuje, ne pa, da ga pospešuje.

R. Dolénc.

V Novem mestu dne 22. marca 1913.

Društvene vesti.

»Goriško kmetijsko društvo« v Gorici. — Korenjski trg (Attemsova palača) ima v zalogi naslednje kmetijske potrebščine:

Amonjev sulfat z $20\frac{1}{2}\%$ dušca, posušen in semlet kv. po 38 K, kg pa po 40 vin.

Superfosfat s 14% v vodi raztopne fosforove kisline kvintal po 7 K;

Kalijevo sol 42 odstotno kvintal po 13 K 50 v;

Tomazevo žlindro znamke »Zvezda« in sicer zajamčeno 16% po 6 K, 17% kv po 6 K 38 in 18% kv po 6 K 76 v;

Čilskisolitar s 15/16 odstotki dušca kvintal po 34 K, na drobno kg po 36 vin.

Sezamove semlete tropine zajamčene s 50% beljakovin in tolšče, v vrečah po 75 kg po 19 K 50 v kg z vrečo vred. Množine pod 75 kg po 20 v kg;

Klajnoapno in sicer präcipitat s poprečno 38% skupne fosforove kisline, od katere je citratno raztopne nad 90%, na debelo t. j. v vrečah po 50 kg po 24, na drobno pa po 28 v kg;

Pesino seme in sicer ono rdeče Mamouth kg po 1 K 95 v, rumene Eckendorfer pa po 2 K.

Seme lucerne kg po 2 K, seme štajerske detelje kg po 2 K 30, seme korenja kg po 4 K, seme mangolda kg po 4 K. V zalogi ima pa tudi raznovrstna vrtna semena.

Dendrin ali v vodi raztopni karbolinej za pokončevanje mrčesa in njegove zalege na sadnem drevju v zimskem času po 80 vin.

Razen prejnavedenega blaga ima vedno v zalogi pristne debele in drobne torobe, sol za živino, različna jeklena orala, slamoreznice itd.

Društveniki, bivajoči na Krasu, si omislijo lahko tu navedene kmetijske potrebščine po zgoraj navedenih cenah pri »Centralni podružnici za Kras« v Sežani.

